

Анжеліка Попович,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
e-mail: popovich@kpmu.edu.ua

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ В НАВЧАННІ СТИЛІСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: українська мова, стилістика, принцип історизму, українські словоформи.

З огляду на рухомість стилістичної системи будь-якої мови й потребу розуміння сучасних стилістичних площин суттєво простежувати ретроспективу розвитку цієї науки та внутрішню логіку стилістичних явищ. Відтак актуальності набуває принцип історизму [3, с. 151-162].

Сьогодні важливим є потлумачення мовних змін, що віддзеркалюють «повернення до активного українського вжитку одиниць, донедавна кваліфікованих як застарілі чи діалектні, та вилучення з української мови не органічних для неї одиниць, нав'язаних їй під впливом інших мов, насамперед російської» [1, с. 3]. Сучасних здобувачів вищої освіти – майбутніх учителів української мови і літератури – треба долучати до процесу роз'яснення суспільству необхідності цих змін, активного сприймання й послуговування призабутими питомо українськими словоформами.

Вивчаючи питання граматичної стилістики, потрібно звертати увагу студентів на історичні площини, зокрема:

1) лексично-граматичні категорії активних дієприкметників на *-чий* і погляди на їх функціонування в різні історичні періоди: початок ХХ століття – відмова від вживання цих форм (А. Кримський, О. Синявський, О. Курило та інші); друга половина ХХ століття – нормативне явище; сьогодні – тенденція до зникнення форм (І. Вихованець, Г. Голосовська й інші): *випереджаючий розвиток* → *випереджальний*; *зростаючі обсяги зовнішніх інвестицій* →

зростання обсягів; фабрично-заводська промисловість ставала домінуючою → домінувала;

2) активізування питомих словотвірних моделей і варіантів, блокування узуальною нормою непритаманних українській мові словотвірних моделей і національних зразків словотворення й стилістичної доцільності сучасної словотвірної норми: вживання прикметників на *-овий*: *інтернетовий, структуровий, аеропортовий, зупинковий, виставковий, парадовий, грантовий, бізнесовий, оцінковий*; суфіксів *-ач, -ник/-альник, -ець, -льн*: *обмірювальник, обмірник, обмірятьник, зомбувальний, спонсорувальний, мітингувальник, піклувальний, подорожувальник, паркувальник*; префікса *з-*: *здиференціювати, занулювати, змодулювати, змінімізувати, споляризувати*;

3) варіантні форми як засіб стилістичного збагачення української мови і певного стилістичного навантаження (*батьку – батькові, Сергію – Сергієві, повний – повен, варт – вартий, зелене – зеленє, бігтиму – буду бігти, єси – є, розбігаються – ся розбігають, той – тамтой, живіть – живіте та інші*);

4) стилістичні можливості категорії роду іменників та їх вияв у функційних стилях: наявність прибічників широкого вживання іменників із суфіксами *-к, -иц, -ин*: *лікарка, вчителька, директорка, професорка, лекторка, міністерка, мовознавиця, охоронниця, лоточниця, продавчиня, філологиня, педагогиня* (у всіх функційних стилях) та вузького (лише в розмовному стилі) – домінантна позиція дотепер. Сьогодні можемо стверджувати про можливу тенденцію поширення цих форм у всіх функційних стилях через зміну гендерних стереотипів сучасного українського суспільства, до того ж подеколи використання чоловічого роду – наслідок невмотивованого перенесення ознак офіційно-ділового стилю на художнє, публіцистичне й розмовне мовлення;

5) активні й пасивні синтаксичні конструкції та надання переваги активним як ознаці синтаксису української мови, з'ясування змістової

різниці між реченнями із предикативними формами на *-но*, *-то* й реченнями із предикативними пасивними дієприкметниками на *-ний*, *-тий* (погляди О. Матвієнка, О. Курило, О. Синявського, М. Гладкого, М. Сулими, П. Горецького, Ф. Смагленка, Н. Непийводи, М. Плющ, А. Грищенко, К. Городенської, С. Єрмоленко, Н. Завгородньої, З. Куньч, О. Лаврінець, І. Слинька, Н. Гуйванюк, М. Кобилянської та інших);

б) вживання сполучника *аби* (М. Сулима, О. Синявський О. Курило, І. Огієнко, Б. Антоненко-Давидович, С. Караванський), останній писав: «Треба визнати, що пошесть «абикання» нестримно поширюється: «передові» кадри в усіх галузях мають за честь для себе «абикати». Абикання поширилося на ряд пристойних українських видань та на радіомовлення. Але це не значить, що наша духовна еліта має безкритично сприймати все, що готує їй суржикова кухня бездарних філологів, вихованих на теорії «злиття мов». Характерна риса цих філологів – тотальне незнання української мови, спритно масковане впровадженням невластивих нам зворотів та форм (наприклад, сполучника *аби*)» [2, с. 59];

7) суперечки про використання дієслівного зв'язкового компонента *бути* в структурі речень з предикативом на *-но*, *-то* (Б. Кулик, С. Бевзенко, Л. Булаховський, М. Гладкий, П. Горецький, І. Петличний, В. Сімович, О. Синявський, С. Смерчинський, М. Сулима, С. Харченко) тощо.

Застосування принципу історизму на заняттях зі стилістики української мови допомагає кращому осмисленню студентами складних стилістичних явищ, вмінню здійснювати стилістично-історичний аналіз текстів, визначенню напрямів дослідницьких інтересів зі стилістики й концепцій, поглибленню та розширенню контексту розгляду стилістичних явищ, переконливому висновкуванню про функціонування стилістичних категорій, простеженню складу мовних засобів функціональних стилів у динаміці й взаємодії та відповідно до проблем культури мови в суспільстві, потлумаченню ролі зовнішніх чинників у функціонуванні стилів, розумінню співвіднесеності стилів з

історичними етапами й розвитком сучасної української літературної мови.

Література

1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ: КММ, 2014. 124 с.
2. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне «я». Київ: Академія, 2001. 238 с.
3. Попович А. С. Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2018. 376 с.

Юлія Руденко,

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»,
e-mail: rudenkoJ@gmail.com*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЮ ВИШИВКОЮ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: НАРОДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: українська вишивка, старший дошкільний вік, національно-патріотичне виховання.

У невичерпній спадщині духовної культури українського народу є особлива, винятково важлива її частина – вишивка. Упродовж тисячоліть у народній вишивці знаходили відображення настроїв, думки, людські вірування, оберегова символіка речей, позначених вишиванковим візерунком. Українська вишивка затребувана в Україні: оздоблення хатнього інтер'єру, святкування весілля, хрестини, народини тощо. Без української вишивки не обходиться жодне національне свято. Важливим є прилучення до мистецтва вишивки з дошкільного віку.

У парціальній програмі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина», йдеться про підвищення національної самосвідомості молодого покоління – майбутнього нашої держави. Вирішальну роль у цьому відіграють заклади дошкільної освіти як перша ланка